

Соціальні комунікації в умовах глобалізаційних процесів: стан, тенденції, перспективи. Збірник тез за матеріалами Міжнародної наукової конференції (м. Тернопіль, 16-17 червня 2023 року)

3. ТСН. (2023, 25 квітня). Українські вирази про кохання – урок української мови Авраменко ON-LINE. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/ukrayinski-virazi-pro-kohannya-urok-ukrayinskoyi-movi-avramenko-on-line.html>.
4. Фаріон, І. (2023). Два сорти від освіти: англійзація мінус українізація. Iryna Farion. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8Qf-Vw31fWM>.
5. Богданьок, О. (2023, 25 квітня). МОН має визначити, як зарахувати академічні результати учнів, які навчаються за кордоном — міністр. suspilne.media. URL: <https://suspilne.media/456522-mon-mae-viznaciti-ak-zarahuvati-akademicni-rezultati-ucniv-aki-navcautsa-za-kordonom-ministr/>.
6. Афанасьєв, І. Ю., & Устименко, Л. М. (2021). Підтримка тревел-блогерів провідними українськими інтернет-масмедіа. Питання культурології, (38), 236-247. doi: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.38.2021.247162>.

Наталія Фенько,
кандидат філологічних наук, доцент,
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький, Україна

СПЕЦИФІКА МЕДІАОСВІТИ ДЛЯ ЛЮДЕЙ ПОВАЖНОГО ВІКУ

Люди поважного віку (ЛПВ) належать до вразливих груп населення, які мають проблеми адаптації до стрімкого розвитку цифрових технологій. Це змушує старших людей почуватися зайвими. Відсутність спеціальної медіаосвітньої мережі для ЛПВ сприймається сучасними науковцями як серйозна перешкода в залученні аудиторії старшого віку до навчання і користування інструментами медійної грамотності [1, с. 22].

Наразі європейські дослідники все більше говорять про зміну парадигми старіння у цифровому світі. Наукові дослідження підкреслили добросовісність старших поколінь, які зламали чимало стереотипів щодо невідворотного занепаду, що супроводжує старіння [1, с. 10].

Ен Германс, професорка Левенського католицького університету (Бельгія), у своїй монографії, присвяченій адаптації ЛПВ до викликів цифрової епохи, розглядає медіаосвіту як ключову можливість ЛПВ брати активну участь у всіх суспільних процесах.

Серед українських досліджень цієї проблеми помітно роботу дослідницького колективу кафедри соціальної педагогіки на чолі з професором М. М. Букачем. Досвід діяльності їхнього освітнього центру «Університет третього віку» при Миколаївському національному університеті ім. В. О. Сухомлинського зафіксований в посібнику «Неформальна освіта людей поважного віку», який побачив світ 2020 року. У цьому виданні детально розглядається процес становлення освітнього центру, філософія старості, проблеми соціалізації ЛПВ.

Неформальна медіаосвіта для людей поважного віку видається оптимальною формою навчання, адже не передбачає здобуття офіційної кваліфікації. Натомість збагачує людину сучасними компетенціями, необхідними для повноцінної суспільної практики. Нагадаємо, що у «Меморандумі неперервної освіти» Комісії Європейського співтовариства визначено такі види освіти дорослих:

- формальне навчання, яке здійснюється у закладах освіти з можливістю отримання диплому і відповідної кваліфікації;
- неформальне навчання, яке проходить у межах діяльності громадських організацій і, як правило, не передбачає здобування офіційно визнаних кваліфікацій;

Соціальні комунікації в умовах глобалізаційних процесів: стан, тенденції, перспективи. Збірник тез за матеріалами Міжнародної наукової конференції (м. Тернопіль, 16-17 червня 2023 року)

– інформальне (неофіційне) навчання, яке розглядається як постійна навчально-пізнавальна діяльність, що здійснюється у буденному житті людини [5, с. 247-248].

Організація навчальної діяльності людей поважного віку має свою специфіку, де повинні враховуватися і життєвий бекграунд учасників освітнього процесу, і різноманітні соціальні ролі, і зрештою психофізичний стан.

У своєму дисертаційному дослідженні Н. І. Чаграк так описала ключові характеристики навчання людей поважного віку:

1. Особи похилого віку мають внутрішню мотивацію до навчальної активності. Вони спираються на здобутті знання та досвід і пристосовують навчальну діяльність до власних чітко визначених потреб, які залежать від ситуації та соціальних ролей, з якими людина стикається у реальному житті.

2. Люди похилого віку виявляють автономність і самоврядування у навчанні. Фактично, навчання ініціюється самими здобувачами освіти, а роль викладача-ментора полягає у створенні відповідного освітнього середовища.

3. Люди похилого віку, які володіють суттєвим освітнім, професійним і соціальним досвідом, віддають перевагу проблемно-орієнтованому навчанню та певною мірою беруть відповідальність за організацію і здійснення освітнього процесу.

4. Навчання осіб похилого віку відбувається через їх залучення у практичну діяльність, виконання певних соціальних ролей, вирішення конкретних завдань і проблем, з якими людина стикається в щоденному житті.

5. У навчальній діяльності люди похилого віку спираються на раніше набутий досвід. Рефлексивне навчання – унікальне для кожного індивіда, оскільки відбувається через осмислення власного досвіду, і є потенційно трансформаційним як індивідуально, так і соціально [3, с. 90-91].

Варто пам'ятати, що сучасна аудиторія представників поважного віку – це люди, які формувалися і вели активний спосіб життя під час існування радянського союзу. Тому не дивно, що в свідомості цих людей існує картина світу зі сформованими стереотипами ставлення держави й суспільства до людей похилого віку.

Стереотип 1. Після виходу на пенсію закінчується активне соціальне життя людини. Тепер вона повинна спілкуватися лише із членами своєї сім'ї, допомагати у вихованні онуків, веденні домашнього господарства.

Результат дії цього стереотипного уявлення: людина неначе стає невидимою для суспільства, вона закривається в локальному просторі сім'ї. З часом людина починає боятися виходу із цієї локальної зони. Їй здається, що вона втратила соціальні навички спілкування з новими людьми. Здається, що їй бракує знань цифрової сфери, вона не впевнено почувається серед молодшої аудиторії.

Стереотип 2. Вихід на пенсію – це заслужений відпочинок. Тому вже не треба вчитися, працювати, здобувати нові сучасні навички комунікації. Суспільство повинно безумовно шанувати людей поважного віку й не вимагати нових компетенцій.

Результат дії стереотипу: люди поважного віку почуваються некомфортно або й відмовляються від навчання, яке вимагає від них активного формування нових компетенцій. Такі люди бояться помилитися, виглядати некомпетентним у новому навчальному середовищі. Деякі зізнаються, що погодились на навчання в повній упевненості, що це буде більше розвага, ніж навчання.

Нова цифрова епоха тільки поглибила дію цих стереотипів, адже вони існують у свідомості людини, яка боїться оприявлення власного голосу, думки, позиції тощо. Ситуація ускладнюється тим, що в силу дії життєвого досвіду, багатьом є чим поділитися, є що сказати. Але люди радянської епохи не звикли заявляти й відстоювати (презентувати) свій досвід. Вони не вміють трансформувати життєві поразки в якісно новий рівень мислення і поведінки.

Соціальні комунікації в умовах глобалізаційних процесів: стан, тенденції, перспективи. Збірник тез за матеріалами Міжнародної наукової конференції (м. Тернопіль, 16-17 червня 2023 року)

У рамках нашого дослідження варто наголосити на необхідності адаптувати педагогічний підхід до медіаосвіти для ЛПВ. Отримана в минулому освіта, на жаль, не здатна задовольнити сучасні вимоги цифрової епохи. Водночас специфічний вплив на навчання здійснює значний життєвий досвід людей. У поважному віці люди неохоче сприймають нові знання через страх зробити помилку, виглядати смішними в очах оточення, виявити некомпетентність в користуванні сучасними гаджетами. Тому надзвичайно важливо підібрати таку методiku навчання, яка б повільно, поступово, крок за кроком занурювала б їх у медіаосвітнє середовище. Саме прийом «маленьких кроків» дозволив ефективно оптимізувати навчальний простір для ЛПВ.

Дослідниця В. В. Ягоднікова наголошує на важливості інтерактивних методів навчання, які базуються на діалозі, взаємодії і спільній діяльності учасників навчання. Такі методи передбачають організацію і розвиток такого спілкування, яке призводить до взаєморозуміння, до колегіального вирішення загальних, але значущих для кожного учасника завдань. До них відносять дискусії, ігри, проекти, тренінги тощо.

Специфічними характеристиками інтерактивних методів є моделювання життєвих і професійних ситуацій, рольові ігри та методи, що забезпечують можливість створювати ситуації пошуку, співпереживання, суперечностей, ризику, сумніву, переконання, задоволення, аналізу та самооцінки своїх дій, спільне розв'язання проблем.

Цінність інтерактивних методів полягає в тому, що вони забезпечують можливість використання суб'єктивного досвіду учасника навчання, мобілізації його пізнавальних здібностей, дозволяють посилити мотивацію до саморозвитку, спонукати до самостійного виявлення зацікавленості процесом пізнання [4].

Ми й надалі будемо зацікавлені в обґрунтуванні важливості неформальної медіаосвіти для ЛПВ, яка позиціонується нами як комплексний комунікаційно-навчальний процес. Він характеризується поетапністю («ефект маленьких кроків»), що допомагає кожній людині поважного віку набутися персональних компетенцій та почуватися самозарадною, впевненою у собі особистістю.

Список використаної літератури

1. Германс Ен. Цифрова епоха? Вона і моя теж! Медійна та інформаційна грамотність: ключ до забезпечення прав людей старшого віку на участь у цифровій епосі. URL: <https://rm.coe.int/digital-literacy-for-seniors-ua/1680a7c7f2> (дата звернення: 15.05.2023).
2. Неформальна освіта людей поважного віку : навчально-методичний посібник / за ред. доктора педагогічних наук, професора М. М. Букача. Одеса : КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» та ГО ОЦ УТВ, 2020.
3. Чаграк Н. І. Теорія і практика освіти людей похилого віку у США (1962–2015 рр.) : дис.... док. пед. наук зі спеціальності : 13.00.01 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 506 с.
4. Ягоднікова В. В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі: навч.-метод. посібник. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 70 с.
5. Principi A., Lamura G. Education for older people in Italy. Educational Gerontology. 2009. №. 35. P. 246–259.